

УДК 330.131.3

JEL Classification: O44, A11

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2021-2(29)-3

Кіржецька Марія
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет Львівська політехніка
<https://orcid.org/0000-0002-5695-7843>

Кіржецький Юрій
доцент кафедри соціально-гуманітарної підготовки
Львівський державний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-8323-3605>

Гапонюк Григорій
студент групи ЕК 31
Національний університет Львівська політехніка

ФЕНОМЕН «COST DISEASE» СЕКТОРУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ УКРАЇНИ

У статті було проведено дослідження аналізу динаміки показників, які характеризують поточний стан розвитку сектору креативних індустрій України для формування висновків стосовно наявності чи відсутності у них ознак «cost disease».

Аналіз проводився на високому рівні агрегації: виокремлюючи лише два сегменти сектору: культурний і творчий.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в умовах кризи в економіці доцільно діагностувати сектори, які потребують підтримки через залучення додаткового фінансування з бюджету або з недержавних фондів, оскільки втрати, які виникають носять довготривалий і важко компенсований характер.

Метою дослідження є емпірична перевірка теоретичної закономірності Baumol W.I., Bowen W.G. стосовно прояву ознак «cost disease» у секторі креативних індустрій економіки України на основі відкритих статистичних даних.

Методологія дослідження полягала у виявленні симптомів «cost disease» шляхом зіставленні індикаторів визначених сегментів сектору креативних індустрій з індикаторами макроекономічної динаміки. Саме з цією метою у роботі були використані часові ряди макроекономічних характеристик української економіки. Дослідження показали відсутність ознак «cost disease» у творчому сегменті сектору креативних індустрій, та наявності двох із трьох ознак у культурному сегменті. Зокрема у культурному сегменті виявлено сформовану впродовж останніх п'яти років «відстаючу продуктивність». Також підтверджено другу ознаку: «наздоганяючу» заробітну плату, яка полягає у тому, що заробітна плата у культурному сегменті, зростає більш швидкими темпами аніж продуктивність праці у діагностованому сегменті. Зіставивши динаміку індексу цін у національній економіці та у культурному сегменті сектору креативних індустрій бачимо, що ціни у національній економіці зростали швидше аніж ціни на послуги, які надавались у культурному сегменті

сектору креативних індустрій. Тобто, третя ознака, що свідчить про наявність «cost disease» у культурному сегменті – відсутня.

Проте, то питомий дефіцит доходу у культурному сегменті сектору креативних індустрій (який має позитивне значення за рахунок однієї із трьох ознак «cost disease») перебивається дією двох інших факторів – «відставанням продуктивності» та «наздоганяючим» зростанням» заробітної плати.

Ключові слова: «cost disease»; сектор креативних індустрій; симптоми «cost disease»; культурний сегмент; творчий сегмент.

COST DISEASE PHENOMENON OF THE CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN UKRAINE

The study of the analysis of the dynamics of indicators that characterize the current state of development of the creative industries sector of Ukraine was conducted to conclude the presence or absence of signs of "cost disease". The analysis was conducted at a high level of aggregation: distinguishing only two segments of the creative industries sector: cultural and creative.

The study's relevance is that in a crisis in the economy, it is advisable to diagnose sectors that need support by attracting additional funding from the budget or private funds, as the losses that occur are long-term and difficult to compensate.

The study aims to empirically verify the theoretical regularity of Baumol W.I., Bowen W.G. on the manifestation of signs of "cost disease" in the sector of creative industries of the economy of Ukraine based on available statistics.

The study's methodology was to identify the symptoms of "cost disease" by comparing indicators of specific segments of the creative industries sector with indicators of macroeconomic dynamics. For this purpose, the time series of macroeconomic characteristics of the Ukrainian economy was used in work.

Studies have shown the absence of signs of cost disease in the creative segment of the creative industries sector and the presence of two of the three signs in the cultural segment. In particular, the "lagging productivity" formed during the last five years has been revealed in the cultural segment. The second sign was also confirmed: "catching up" with wages, which is that wages in the cultural segment are growing faster than labour productivity in the diagnosed segment. Comparing the dynamics of the price index in the national economy and the cultural segment of the creative industries sector, we see that prices in the national economy grew faster than prices for services provided in the cultural segment of the creative industries sector. The third sign that indicates the presence of "cost disease" in the cultural segment - is missing.

However, the specific income deficit in the cultural segment of the creative industries sector (which has a positive value due to one of the three signs of "cost disease") is offset by two other factors - "productivity lag" and "catching up" wage growth.

Keywords: cost disease creative industries sector; symptoms of "cost disease"; cultural segment; creative segment

Постановка проблеми. Сектор креативних індустрій є пулом галузей сервісного сектору економіки, а також підгалузей рекламного ринку та індустрії програмного забезпечення й комп'ютерних ігор. Спеціалізовані галузі сектору креативних індустрій можна умовно розділити на два

сегменти: культурний і творчий. До культурного сегменту сектору креативних індустрій належить діяльність, яка здійснюється у сфері творчості, мистецтва та розваг, забезпечує функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури, займається організуванням азартних ігор, провадить діяльність у сфері спорту, організування відпочинку та розваг. До творчого сегменту – діяльність у сфері: створення комп'ютерних ігор та іншого програмного забезпечення; виробництва ювелірних виробів, біжутерії, музичних інструментів; видавничої діяльності; виготовлення, компонування та демонстрації кіно та відеофільмів, телевізійних програм; консультування з питань інформатизації та комп'ютерного програмування; зв'язків з громадськістю; маркетингу та реклами; архітектури і дизайну; фотографії та надання послуг з перекладу.

Українські підприємства сектору креативних індустрії є достатньо конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках, а сам сектор показує стрімке щорічне зростання, яке перевищує темпи росту національної доданої вартості впродовж останніх років. Вийнятом став 2020 р, коли підприємствами цього сектору було втрачено 31% доходу, а сам сектор можна віднести до найбільш постраждалих від впливу обмежень, спричинених пандемією COVID 19.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідаючи на швидке зростання сектору креативних індустрій, впродовж останніх двох десятиліть, було багато досліджень, що стосувалися, зокрема, внеску креативних індустрій у національну економіку з точки зору зростання чисельності зайнятого населення Andari R., 2007 [1], позитивного впливу на показники регіонального розвитку Cooke, P., Schwartz, D. 2007 [6] та урбанізацію OECD, 2006 [7] тощо. Важливими з точки зору економічного розвитку є дослідження ролі інновацій, що впроваджуються підприємствами сектору креативних індустрій на результати їх діяльності

[8-10], а також сприянні інновації сектору на економіку в цілому, особливо стосовно внесків творчого потенціалу галузі, які можуть бути використані в інноваційних процесах в інших галузях [11].

Розвиток креативних індустрій має безпосередній соціально-економічний вплив на економіку через кількісний внесок підприємств сектору у загальне виробництво, додану вартість, доходи та зайнятість. Індукований вплив сектору креативних індустрій відбувається через формування позитивного мультиплікативного ефекту як на сектори, пов'язані міжгалузевими зв'язками так і загалом на економіку [8]. Окрім того, виділяють більш широкий вплив креативних індустрій на суспільство та економіку через поширення концепцій, ідей, навичок, знань, що сприяє розвитку інновацій, технологічному прогресу, підвищенню якості життя тощо [12].

Проте, незважаючи на позитивні ефекти, які формуються підприємствами сектору, існують дослідження, зокрема проведені на основі класичної праці Baumol W.I., Bowen W.G. [2-3], які доводять, що в певних секторах економіки: творчості, освіті, охороні здоров'я, витрати виробництва зростають швидше аніж ціни на кінцевий продукт, тому формується «відстаюча продуктивність» певної індустрії, що, як наслідок, спричиняє зниження продуктивності національної економіки. Baumol W.I. та Bowen W.G. у своїх працях [2-3] доводили, що причиною незмінності продуктивності праці у креативному секторі економіки є неможливість виробництва великих обсягів стандартизованої продукції і тому, у креативному секторі економіки ніяк не можна здійснити заміщення праці капіталом чи іншими факторами виробництва. Такий феномен, який у літературі містить назву ринкових провалів, називається «cost disease». Саме наявність «cost disease» у будь якій індустрії є підставою субсидувати її із державного бюджету та стимулювати її розвиток через небюджетні грантові програми.

Метою дослідження є емпірична перевірка теоретичної закономірності виявленої авторами Baumol W.I., Bowen W.G. стосовно прояву ознак «cost disease» у секторі креативних індустрій економіки України на основі відкритих статистичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Емпірична перевірка сектору економіки на наявність або відсутність ознак «cost disease» складається із наступних етапів:

(1) порівняння динаміки продуктивності праці сектору і національної економіки: відстаюча продуктивність у секторі порівняно із продуктивністю праці у національній економіці є першою ознакою «cost disease»;

(2) порівняння динаміки показників темпу зростання заробітної плати сектору і національної економіки: перевищення темпу росту заробітної плати у діагностованому секторі порівняно над темпом росту заробітної плати у національній економіці є другою ознакою «cost disease»;

(3) розрахунок динаміки показників зміни цін у секторі та у національній економіці: перевершуючий темп росту цін на продукцію діагностованого сектору порівняно із темпом росту цін національній економіці є третьою ознакою «cost disease».

Вказані індекси можна інтерпретувати як геометричні вектори, що характеризують порівняльну динаміку продуктивності праці, заробітної плати та рівня цін у секторі креативних індустрій стосовно відповідних макроекономічних показників. Таке трактування приватних Baumol індексів дає змогу вимірювати економічні результати діяльності сектору креативних індустрій в координатах індексного простору $\{B1; B2; B3\}$. При цьому, виходячи з побудови зазначених індексів, можна припустити їхню відносну незалежність один від одного.

У якості часового інтервалу для ретроспективного аналізу сектору креативних індустрій вибрано період із 2013-2019 рр.

Діагностику наявності ознак «cost disease» у секторі креативних індустрій розпочнемо з аналізу динаміки показників продуктивності праці, порівнявши їх із зміною середньої продуктивності праці в національній економіці (рис. 1).

Продуктивність праці є однією з найважливіших економічних категорій, в якій найбільш повно відображається ефективність суспільного виробництва. Підвищення продуктивності праці належить до вирішальних умов розвитку сектору креативних індустрій, і відповідно, розвитку національної економіки.

Таблиця 1

Порівняльна динаміка середньорічного темпу приросту продуктивності праці сектору креативних індустрій та національної економіки загалом (%)

Роки	Національна економіка	Сектор креативних індустрій	Відхилення +/-
2013	7,75	9,92	+2,17
2014	5,01	11,96	+6,95
2015	15,79	34,54	+18,75
2016	38,98	17,74	-21,24
2017	19,78	19,73	-0,05
2018	25,17	16,80	-8,37
2019	18,08	21,53	+3,45

Джерело: власні розрахунки за даними Державної служби статистики України

Аналізуючи дані таблиці 1, можемо зробити висновок, що, впродовж 2016-2018 рр. в секторі креативних індустрій спостерігався феномен «відставання продуктивності», при цьому вона знижувалась як при падінні загальної продуктивності національної економіки, так і в ситуаціях її зростання. Впродовж 2013-2014 рр. динаміка приросту показників продуктивності праці культурного сегменту перевищувала продуктивність праці у національній економіці. Проте, у 2015-2019 рр. можемо констатувати «відставання продуктивності», але лише у культурному

сегменті сектору креативних індустрій, і навпаки, значний позитивний зростаючий тренд продуктивності праці у творчому сегменті (рис.1). Візуалізація показників (рис.1) підтверджує наявність першої ознаки «cost disease»: «відставання продуктивності» у культурному сегменті сектору креативних індустрій в Україні.

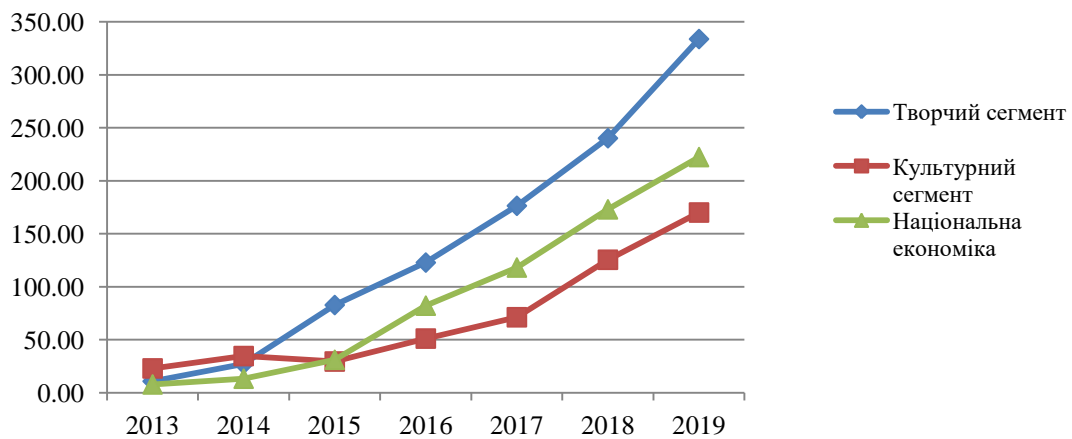

Рис. 1. Динаміка приросту продуктивності праці у національній економіці та сегментах креативної економіки у 2013-2019 рр., % %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Заробітна плата є одним із головних показників і чинників рівня соціально-економічного життя країни та відображає існуючі в державі соціальні, економічні та виробничі відносини. Рівень середньої заробітної плати за секторами відрізняється. Парадокс описаний у праці Baumol W.I., Bowen W.G. [2-3] полягав у тому, що незважаючи на відставання продуктивності праці, заробітна плата у секторах із «cost disease» збільшується. Надмірне зростання заробітної плати, яке не підкріплене зростанням продуктивності праці, описав J.Heilbrun (2003) [5], який цей феномен пояснював необхідністю конкурувати за найманих працівників на ринку праці. Зміна приросту заробітної плати у сегментах креативного сектору (рис. 2) дає змогу зробити висновок, що заробітна плата у секторі креативних індустрій, як у творчому так і у культурному сегментах зростає більш швидкими темпами ніж заробітна плата в економіці в цілому.

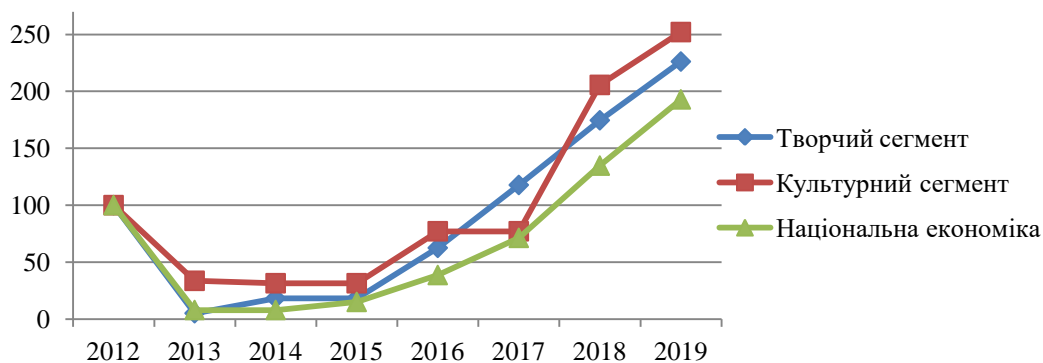

Рис. 2. Динаміка приросту заробітної плати у національній економіці та сегментах креативної економіки впродовж 2012-2019 рр., %

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Порівнявши показники росту продуктивності праці (рис. 1) і показники росту заробітної плати (рис.2) бачимо, що заробітна плата, зокрема у культурному сегменті, зростає більш швидкими темпами (табл.2), що підтверджує наявність другої ознаки «cost disease» у культурному сегменті сектору креативних індустрій в Україні та її відсутність у творчому сегменті.

Таблиця 2.

Порівняння динаміки показників темпу зростання заробітної плати і продуктивності праці за сегментами сектору у 2013-2019 рр., %

Роки	Індекс зростання продуктивності праці		Індекс зростання заробітної плати		Відхилення +/-	
	Творчий	Культурний	Творчий	Культурний	Творчий	Культурний
2013	10,77	22,84	5,07	33,533	+5,70	-10,69
2014	27,13	34,50	18,25	31,40	+8,88	+3,10
2015	82,68	29,37	18,25	31,41	+64,43	-2,04
2016	122,76	51,03	62,48	77,06	+60,28	-26,03
2017	176,34	71,14	117,73	77,6	+58,61	-6,46
2018	240,13	125,40	174,57	205,64	+65,56	-80,24
2019	333,76	169,99	226,16	252,06	+107,60	-82,07

Джерело: побудовано за розрахунками проведеними на основі даних Державної служби статистики України

Зважаючи на те, що творчий сегмент сектору креативних індустрій продемонстрував відсутність двох ознак притаманних «cost disease» із існуючих трьох, то в подальшому доцільно аналізувати статистичні дані, культурного сегменту сектору креативних індустрій.

Зіставивши динаміку індексу цін у національній економіці та у культурному сегменті сектору креативних індустрій бачимо, що ціни у національній економіці зростали швидше ніж ціни на послуги, які надавались у культурному сегменті сектору креативних індустрій (рис.3). Тобто, третя ознака, що свідчить про наявність «cost disease» у культурному сегменті – відсутня.

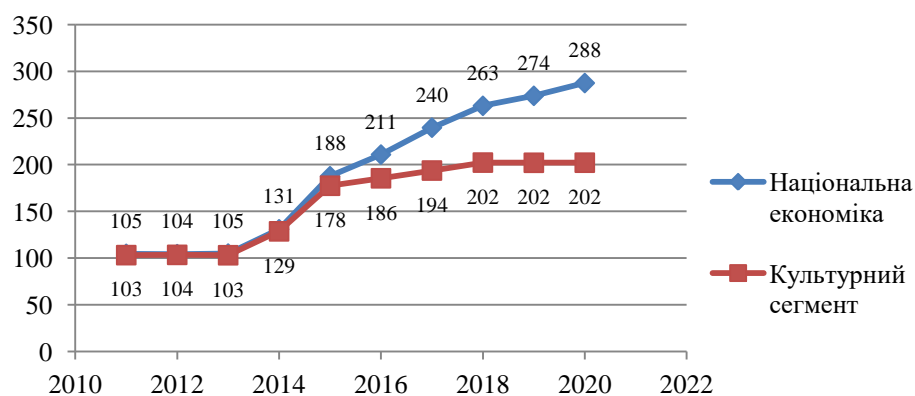

Рис.3. Динаміка показників індексу цін у культурному сегменті сектору креативних індустрій та у національній економіці впродовж 2012-2019 рр.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Проте, незважаючи на те, що питомий дефіцит доходу культурного сегменту сектору креативних індустрій знижується за рахунок відставання індексу цін у сегменті порівняно із індексом цін у національній економіці, це зниження не перекривається дією двох інших факторів – «відставанням продуктивності» та «наздоганяючим зростанням» заробітної плати.

Висновки. В умовах кризових явищ в економіці важливим є вчасне діагностування секторів, сегментів чи галузей економіки, які потребують державної підтримки. Діагностовані ознаки «cost disease» є свідченням того, що у секторі виникає дефіцит доходів, які не вдається покрити за

рахунок здійснення операційної діяльності. Втрати, які виникають, зокрема, якщо спостерігаються кризові явища у економіці, носять довгостроковий і важкокомпенсований характер. Тому, важливо формуючи державну економічну політику зважати на можливості діагностики та усунення ознак «cost disease», зокрема у секторах, які мають значний індукований вплив на сектори, пов'язані міжгалузевими зв'язками та на національну економіку.

Проаналізувавши окремі індикатори функціонування сектору креативних індустрій за двома основними сегментами: культурним і творчим, нами зроблено висновок, що творчий сегмент сектору креативних індустрій останні п'ять років перебуває у стадії росту та розширення і не потребує бюджетної підтримки. Щодо культурного сегменту сектору креативних індустрій то діагностованими є ознаки «відставання продуктивності» та «наздоганяюче зростанням» заробітної плати. Тобто пул галузей культурного сегменту потребує більш детального аналізу сегменту за окремими спеціалізованими галузями з метою визначення розмірів дефіциту доходів за окремими складовими, а також пошуку традиційних і інноваційних фінансових інструментів, які дадуть змогу компенсувати існуючий дефіцит.

REFERENCES:

1. Andari, R., Bakhshi, H., Hutton, W., O'Keeff, A. and Schneider, P. (2007). *Staying Ahead: The Economic Performance of the UK's Creative Industries: The Work Foundation*. Retrieved from: <https://www.a-n.co.uk/research/staying-ahead-the-economic-performance-of-the-uks-creative-industries-3/> [in English].
2. Baumol, W.J., & Bowen, W.G. (1966). *Performing Arts. The Economic Dilemma. A study of Problems common to Theater, Opera, Music and Dance*. New York: The Twentieth Century Fund, XVI, 582 [in English].

3. Bowen Howard, R. (1980). *The Costs of Higher Education: How much do colleges and universities spend per student and how much should they spend?* Washington: Jossey-Bass Publishers [in English].
4. Boix, R., & Soler, V. (2017). *Creative service industries and regional productivity*. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/284027942> [in English].
5. Heilbrun, J. (2003). *Baumol's Cost Disease In: «A Handbook of Cultural Economics»*. Cheltenham: Edward Elgar [in English].
6. Cooke, P. & Schwartz, D. *Creative Regions: Technology, Culture and Knowledge Entrepreneurship*. London: Routledge Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203926703/creative-regions-philip-cooke-dafna-schwartz> [in English].
7. International Measurement of the Economic and Social Importance of Culture. *ecd-ilibrary.org*. Retrieved from: ecd-ilibrary.org/docserver/5k92znx7sc30-en.pdf?expires=1636633808&id=id&accname=guest&checksum=8E3C41190635E8C038BE9609C1D7F929 [in English].
8. Green L., & Miles I. Hidden Innovation in the Creative Industries. *www.researchgate.net*. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/318431538> [in English].
9. Williams, T. EU-Eastern Partnership Culture and Creativity Programme *www.forumdavos.com*. Retrieved from: http://www.forumdavos.com/regional_people/241/Tim+Williams/7 [in English].
10. Buchoud, J. A., & Moreno, E. Welfare, Social and Spatial Organization in the Post-COVID Global Urban Age. *www.global-solutions-initiative.org*. Retrieved from: <https://www.global-solutions-initiative.org/publications/e-book-intersecting/> [in English].

11. Bakhsh, H., Cunningham, S., & Mateos-Garcia, J. Public Policy for the Creative Industries. *www.researchgate.net*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/299595724_Public_Policy_for_the_Creative_Industries/citation/download [in English].

12. Prohrama ES «Kreatyvna Yevropa» [EU Creative Europe Program]. (2019). *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/programi-ta-agentstva-yes/kreativna-yevropa> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до друку 03.11.2021